

Postanowienie z dnia 30 lipca 1998 r.

I PZ 32/98

1. Sąd może sprawdzić spełnianie przez radcę prawnego warunku pozwalającego na zastępowanie osób fizycznych, polegającego na wykonywaniu zawodu w kancelarii radcy prawnego lub spółce wymienionej w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. Nr 19 poz. 145 ze zm.) w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 22 maja 1997 r. o zmianie ustawy - Prawo o adwokaturze, ustawy o radcach prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 75, poz. 471).

2. Kasację w imieniu pracownika z zakresu prawa pracy może wnieść radca prawny będący jego pełnomocnikiem na zasadach ogólnych, a nadto radca prawny związku zawodowego (upoważniony do działania przez związek zawodowy), choćby nie spełniał warunków określonych w art. 4 i 8 ustawy o radcach prawnych; dotyczyć to może przykładowo radcy prawnego nie prowadzącego kancelarii lub pozostającego ze związkiem zawodowym w stosunku pracy.

Przewodniczący SSN: Walerian Sanetra, Sędziowie SN: Józef Iwulski (sprawozdawca), Andrzej Wasilewski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 30 lipca 1998 r. sprawy z powództwa Marii J. przeciwko Ministerstwu Obrony Narodowej w W. o wynagrodzenie, na skutek zażalenia powódki na postanowienie Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie z dnia 6 lutego 1998 r. [...]

p o s t a n o w i ł:

u c h y l i ć zaskarżone postanowienie.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 24 września 1997 r. [...] Sąd Rejonowy-Sąd Pracy dla Warszawy-Pragi w Warszawie przekazał sprawę Marii J. przeciwko Ministerstwu Obrony Narodowej w W. o uposażenie Departamentowi Ekonomicznemu Ministerstwa Obrony Narodowej. Zażalenie na to postanowienie złożone przez pełnomocnika powódki - jej męża Tadeusza J., zostało oddalone postanowieniem Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie z dnia 2 grudnia 1997 r. [...]. Na to postanowienie pełnomocnik powódki złożył kasację, ujawniając wówczas, że jest radcą prawnym. W piśmie z dnia 28 stycznia 1998 r. pełnomocnik powódki oświadczył, że nie jest zatrudniony na podstawie umowy o pracę i dołączył do niego pełnomocnictwo, w którym został wpisany jego numer w rejestrze radców prawnych.

Postanowieniem z dnia 6 lutego 1998 r. Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie odrzucił kasację powódki. Sąd Wojewódzki wywiódł, że pełnomocnik powódki nie wykazał, aby był radcą prawnym związku zawodowego lub organizacji zrzeszającej emerytów bądź rencistów. Zdaniem Sądu zgodnie z art. 465 § 1 KPC (Sąd błędnie powołuje Kodeks pracy) kasację może wnieść jedynie adwokat lub radca prawny tylko wtedy, gdy jest radcą prawnym związku zawodowego lub organizacji zrzeszającej emerytów bądź rencistów. Skoro więc pełnomocnik powódki nie wykazał takich cech, to kasacja przez niego wniesiona jest niedopuszczalna.

Na to postanowienie zażalenie złożyła powódka, działając przez swego pełnomocnika. W zażaleniu podnosi się, że w sprawie ma zastosowanie art. 89 § 3 KPC i dlatego pełnomocnik powódki złożył oświadczenie, że nie pozostaje w stosunku pracy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Problem możliwości wnoszenia kasacji w sprawach z zakresu prawa pracy przez radcę prawnego po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego ustawą z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń

Prezydenta Rzeczypospolitej - Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 43, poz. 189) była przedmiotem analizy Sądu Najwyższego w wielu orzeczeniach. W szczególności należy się w tym zakresie odwołać do postanowienia z dnia 27 sierpnia 1996 r., I PKN 6/96 (OSNAPIUS 1996 nr 24, poz. 378), w którym stwierdzono, że radca prawny może być pełnomocnikiem pracownika w sprawach z zakresu prawa pracy, jeżeli działa jako przedstawiciel związku zawodowego (art. 465 § 1 zdanie pierwsze KPC) i jeżeli jest radcą prawnym związku zawodowego, to może w imieniu pracownika wnieść także kasację (art. 465 § 1 zdanie drugie). W uzasadnieniu tego orzeczenia Sąd Najwyższy podkreślił, że zgodnie z art. 393² § 1 KPC kasacja powinna być wniesiona przez pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym. Przepis ten dotyczy tzw. zdolności postulacyjnej jako cechy przysługującej stronie postępowania, rozumianej jako zdolność do samodzielnego działania w postępowaniu, tj. do podejmowania czynności procesowych bez potrzeby ustanowienia pełnomocnika. Wprowadza on tzw. przymus adwokacko-radcowski i oznacza, że wniesienie kasacji osobiście przez stronę (nie wymienioną w art. 393² § 2 KPC) jest niedopuszczalne. To samo dotyczy także wniesienia kasacji przez pełnomocnika nie będącego adwokatem lub radcą prawnym uprawnionym do wniesienia kasacji na podstawie art. 393² § 1 KPC. Sąd Najwyższy dokonał także analizy art. 465 KPC i jego stosunku do ogólnych przepisów dotyczących udzielania pełnomocnictw. Stwierdził, że zgodnie z art. 465 § 1 zdanie drugie KPC, dotyczącym spraw z zakresu prawa pracy, a ściślej mówiąc powództw pracownika w tych sprawach, kasację może wnieść jedynie adwokat, a także radca prawny związku zawodowego. Z brzmienia tego przepisu wynika więc, że w tych sprawach kasacji nie może wnieść skutecznie radca prawny nie będący radcą prawnym związku zawodowego. Gdyby uznać, że każdy radca prawny na podstawie art. 393² § 1 KPC może wnieść kasację w imieniu osoby fizycznej, bez względu na rodzaj sprawy, to należałoby uznać dość paradoksalnie, że przepis art. 465 § 1 zdanie drugie KPC oznacza ograniczenie pracownika w możliwościach wniesienia kasacji. Byłoby to sprzeczne z funkcją przepisów regulujących postępowanie odrębne w sprawach z zakresu prawa pracy. W postępowaniu tym pracownik ma większe możliwości działania, a postępowanie

jest bardziej odformalizowane w stosunku do postępowania zwykłego. Dlatego nie można poprzestać na prostej wykładni językowej omawianego przepisu art. 465 § 1 zdanie drugie KPC, zwłaszcza, że w sposób wyraźny przepis ten nie jest normą samodzielną. Sąd Najwyższy podkreślił, że treść art. 465 § 1 zdanie drugie KPC należy interpretować w powiązaniu ze zdaniem pierwszym § 1 art. 465 KPC, a także z przepisami art. 393² § 1 i 87 KPC. Z treści art. 465 § 1 zdanie pierwsze wynika, że pełnomocnikiem pracownika może być również przedstawiciel związku zawodowego lub inspektor pracy albo pracownik zakładu pracy, w którym pracodawca jest lub był zatrudniony. W powiązaniu z art. 393² § 1 KPC oznacza to, że kasacji imieniem pracownika nie może wnieść adwokat czy radca prawny związku zawodowego nie będący pełnomocnikiem pracownika. Aby więc kasację imieniem pracownika mógł wnieść radca prawny związku zawodowego, to w pierwszej kolejności musi on być ustanowiony pełnomocnikiem pracownika jako przedstawiciel związku zawodowego (art. 465 § 1 zdanie pierwsze KPC). Nie rozwiązuje to jednakże wskazanego wyżej paradoksu, którego rozwikłanie jest możliwe dopiero w kontekście przepisu art. 87 § 1 KPC. Wynika to ze stwierdzenia, iż norma art. 465 § 1 zdanie pierwsze KPC również nie jest normą samodzielną i należy ją odczytać w kontekście ogólnych zasad ustanawiania pełnomocników procesowych wynikających z przepisów art. 87 KPC. Świadczy o tym jednoznacznie użyte w art. 465 § 1 zdaniu pierwszym słowo "również". A więc pełnomocnikiem pracownika mogą być zarówno osoby wymienione w art. 87 KPC, jak "również" wymienione w art. 465 § 1 zdanie pierwsze KPC. Te wywody należy w pełni podzielić i stwierdzić ich aktualność.

Następnie w uzasadnieniu wskazanego postanowienia Sąd Najwyższy dokonał wykładni przepisów dotyczących zastępstwa procesowego wykonywanego przez radców prawnych, dochodząc do wniosku, że radca prawny nie mógł być skutecznie ustanowiony pełnomocnikiem osoby fizycznej nie prowadzącej działalności gospodarczej. Ta część rozważań utraciła aktualność wobec nowelizacji ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. Nr 19, poz. 145 ze zm.) dokonanej ustawą z dnia 22 maja 1997 r. o zmianie ustawy - Prawo o adwokaturze, ustawy o radcach prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 75, poz. 471). Ustawą tą nadano nowe brzmienie art. 4 ust. 1 ustawy o radcach prawnych, stwierdzając między innymi, że wykonywanie zawodu radcy prawnego polega na świadczeniu pomocy praw-

nej osobom fizycznym, z wyłączeniem spraw rodzinnych, opiekuńczych i karnych. Zgodnie z nowym brzmieniem art. 8 ustawy o radcach prawnych, może radca prawny świadczyć pomoc osobom fizycznym tylko w ramach wykonywania zawodu w kancelarii radcy prawnego lub spółkach wymienionych w art. 8 ust. 1 tej ustawy, bez jednoczesnego pozostawania w stosunku pracy. Warunkiem udzielania pomocy prawnej osobom fizycznym przez radcę prawnego jest więc wykonywanie zawodu w ramach kancelarii (spółki wymienionej w art. 8 ust. 1) oraz nie pozostawanie w stosunku pracy. Ten drugi warunek w okresie przejściowym został czasowo zawieszony w art. 13 ustawy zmieniającej.

Nadto został znowelizowany Kodeks postępowania cywilnego. Po art. 89 § 2 KPC dodano nowy art. 89 § 3, według którego pełnomocnictwo udzielone przez osobę fizyczną składane przez radcę prawnego powinno zawierać oświadczenie pełnomocnika, że nie pozostaje w stosunku pracy (może być ono wciągnięte do protokołu). Należy zauważyć, że ten przepis nie jest konsekwentną realizacją wykazania warunków zastępowania przez radcę prawnego osób fizycznych, gdyż nie wymaga wykazania, że radca prawny wykonuje zawód w ramach kancelarii (spółki wymienionej w art. 8 ust. 1 ustawy o radcach prawnych). Nie oznacza to jednak, że sąd nie może także tego warunku sprawdzić przez zażądanie wykazania tej okoliczności, zwłaszcza, że zgodnie z art. 8 ust. 3 ustawy o radcach prawnych istnieje obowiązek zgłaszania radzie właściwej okręgowej izby formy wykonywania zawodu.

Po wejściu w życie omawianej nowelizacji, czyli po 15 września 1997 r., radca prawny na warunkach określonych w art. 4 i 8 ustawy o radcach prawnych (w okresie przejściowym także art. 13 ustawy o zmianie) może być pełnomocnikiem osoby fizycznej, a więc także pracownika dochodzącego swych roszczeń w sprawach z zakresu prawa pracy. Będąc pełnomocnikiem radca prawny może też wnosić kasację zgodnie z ogólnym przepisem art. 393² § 1 KPC. Jak w tej sytuacji należy odczytać normę art. 465 § 1 zdanie drugie KPC. Sąd Wojewódzki zastosował wykładnię zwężającą, w sposób prowadzący do uznania, że w sprawach z zakresu prawa pracy nie każdy radca prawny będący pełnomocnikiem pracownika może wnieść kasację, a tylko wtedy, gdy jest radcą prawnym związku zawodowego (organizacji zrzeszającej emerytów bądź rencistów). Nie jest to wykładnia prawidłowa. Jak to wyżej wskazano jest to wykładnia sprzeczna z funkcją tego przepisu, który należy

odczytywać jako rozszerzający możliwości zastępowania pracowników w sprawach z zakresu prawa pracy, a nie odwrotnie. Kasację imieniem pracownika w sprawach z zakresu prawa pracy może wnieść zatem każdy radca prawny będący jego pełnomocnikiem na zasadach ogólnych, a nadto radca prawny związku zawodowego, choćby nie spełniał warunków określonych w art. 4 i 8 ustawy o radcach prawnych. Pełnomocnikiem pracownika może więc być przykładowo radca prawny związku zawodowego (upoważniony do działania przez ten związek), choćby nie prowadził kancelarii radcy prawnego i pozostawał z tym związkiem zawodowym w stosunku pracy.

Podkreślić także należy, iż w niniejszej sprawie Tadeusz J. był pełnomocnikiem powódki jako jej mąż (art. 87 § 1 KPC), a nie jako radca prawny. Posiadanie statusu radcy prawnego nie było więc wymagane dla samej możliwości zastępstwa powódki, lecz wyłącznie dla możliwości złożenia kasacji. Tadeusz J. mógł więc być pełnomocnikiem powódki jako jej mąż, a kasację mógł złożyć jako radca prawny (art. 393² § 1 KPC).

Prowadzi to do uchylecia zaskarżonego postanowienia na podstawie art. 386 § 1 KPC w związku z art. 397 § 2 i art. 393¹⁸ oraz art. 393¹⁹ KPC.

=====